

2. Мацько Л. І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; За ред. Л. І. Мацько. К.: Вища шк., 2003. 462 с.

3. Сленг – що це таке простими словами. Termin.in.ua. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://termin.in.ua/slenh/>

4. Пономарів, Олександр Культура слова: Мовнотилїстичні поради / О. Д. Пономарів. 4-ге вид., доповн. К. : Либїдь 2011. 272 с.

Коваленко Марія Володимирівна,
здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
факультету правничих наук Національного
університету «Києво-Могилянська академія»
Науковий керівник: Доценко Олена
Леонїдівна, доцент кафедри української
мови Національного університету «Києво-
Могилянська академія», кандидат
філологічних наук, доцент

МОВНИЙ ЧИННИК У РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДІ

Віками наша історія та ідентичність нищилися російським наклепом та навмисним спотворенням; сьогодення та повномасштабне вторгнення не є винятком. Велика роль у цьому дійстві належить російській пропаганді, яка складається з різних аспектів, де мова, стиль мовлення та способи її поширення посїдають провідні позиції. Отже, метою нашої роботи є дослідити мовні чинники, їх роль у формуванні російської пропаганди як в історичному контексті, так і на тлі нинїшньої війни, а також правову відповідальність за це.

Для того, щоб з'ясувати роль мови в досліджуваній темі, необхідно з'ясувати, на чому ж ґрунтується успіх російської пропаганди. З погляду психології можна виокремити багато аспектів, але, на нашу думку, варто зупинитися тільки на декількох із них.

Загальновживаним є прийом «насаджування ідентичності», прикладом якого є поняття «русский народ» та його винятковість; його проявлення можна побачити у всім відомо лозунгу так званої СВО «Визволителі звільняють російськомовне населення від нацистів». Критерієм ідентичності тут виступає «русский язык». Тому дії Росії щодо мови на окупованих територіях є зрозумілими.

Цікавим явищем для впливу на російський народ є й прийом етнічності, суть якого полягає в домінуванні над конкретною особистістю, думками більшості. Отже індивід звільняється від власної відповідальності й залишається «аполітичним» [1, с. 31–32]. Також важливим моментом можна вважати тут страх осуду іншими. Влада Росії вмїло користується цим наративом, поширюючи у суспільстві

думку: «Ми – маленькі люди. Це все гра політиків». Колективне мислення для Росії є досить характерним. Наприклад, результат Століпінської реформи 1907 р., яка дала можливість селянам виходити з общини й виділяти свою землю, показав, що відсоток тих, хто почав вести власне господарство, був значно вищий в Україні, ніж в Росії [3].

Визначальною складовою є також психологічні прийоми ведучих на російських політичних ток-шоу. Вони розмовляють у досить швидкому темпі, не даючи глядачам подумати; факти подаються односторонньо, оцінки для порівняння подаються тільки такими, які є вигідними замовникові програми – владі. Часто змістом таких програм є яскрава дискусія з висвітленням опонента слабким і недолугим. Зал за командую аплодує і сміється [2, с. 9–10]. В останньому пункті мовний чинник проявляється чи не найбільше, адже саме тут ідеться про влучне володіння словом та основами риторики.

З наведених вище фактів випливає логічне запитання про укорінення цих наративів у суспільстві. Задля відповіді на нього необхідно звернути увагу на історію Російської імперії, а згодом і Радянського Союзу. Тут слушно хочеться процитувати французького філософа Алена Безансона, котрий у книзі «Свята Русь» наводить слова історика Жуля Мішле: «Росіянин – це брехня. Брехня – в громаді, фальшивій громаді [...] брехлива з брехливих, найвища брехня, яка увінчує всі брехні». Одразу згадується відома народна говірка: брехня повторювана багато разів – правда. Прикладом цьому може слугувати назва головних та мережевих місцевих радянської газет, у яких домінує слово *правда*: «Правда», «Комсомольська правда», «Правда України», «Київська правда» [4]. У цих виданнях, до речі, містилося мало істинного, а вплив на населення можна пояснити тим, що в ефектному слові «Правда» міститься потужний маніпулятивний інструмент, який впливає на природне почуття справедливості будь-якої людини і змушує її піддатися впливу. Безансон визначав в СРСР передову ідеологію – логократію, що означає «влада слова». Головним її завданням було визначати статус «великої російської мови», яка виконує, як писав російський лінгвіст Виноградов В.В. у своїй книзі «Великий русский язык», «цивілізаційну роль російської мови сусідніх мов» [5]. Тут яскраво виявлений прийом ідентичності та нав'язування винятковості й героїчності.

Нині ми можемо бачити, що пропаганда в Росії зорієнтована і на власних громадян, і на населення інших країн, зокрема України. Зараз мовна політика Росії стосовно України навіть набула нової назви – інформаційно-психологічна операція, мета якої полягає в деморалізації та зневірі українців. До цього можна віднести не тільки спотворення нашої історії та штучного нав'язування героїчності Росії, як це зробив президент РФ у своєму виступі [6], а й конкретні заперечення і викривлення подій задля виправдання своєї військової агресії. Такими

є аргументи на користь самого вторгнення РФ на територію України численними фразами від денацифікації до об'єднання «всех исконно русских территорий». До речі, можна побачити такі засоби впливу на маси, як постійна повторюваність, яка робить із брехні правду. До ПСГО відносять й численні російські телеграм-канали, у яких публікують цинічні відео щодо поведінки з українським військовими, використовуючи провокативні написи «хохол» та «нацист». Численні виправдання ударів по мирним об'єктам тим, що там, нібито, розміщуються військові бази НАТО, Європи, Америки та всіх ворогів Росії, також стосуються ПСГО.

Звісно, дразливе для України мовне питання є складовою російської пропаганди, яка працює над тим, щоб роз'єднати Україну на Захід і Схід та дестабілізувати внутрішню ситуацію. Загострення цієї проблеми відбулося ще до повномасштабного вторгнення під час ухвалення закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» 16 липня 2019 року [7]. Після цього суспільством активно ширилася думка щодо дискримінації російськомовних в Україні, яка була нав'язана нашими сусідами. Усі наведені вище факти є прямою пропагандою війни, яка відповідно до резолюції № 110 Генеральної Асамблеї ООН про «Заходи, які повинні бути прийняті проти пропаганди і розпалювачів нової війни», є забороненою та призводить до кримінального покарання [8]. Під зону юрисдикції цього закону підпадуть різні висловлювання російських журналістів про українську мову, зокрема висловлення пропагандиста Володимира Соловйова щодо закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який під час трансляції на телеканалі «Росія 1» сказав: *«Они таки приняли дискриминационный закон о языке, который уже называют актом агрессии против русскоязычных! Но не все пока поняли, что это агрессия против 73% граждан Украины, проголосовавших не за Зеленского, а против курса Порошенко под названием "армовер": армия, язык, вера. Люди не хотят армии, заставляющей стрелять по своим согражданам, вереве, построенной на махинациях, и языку, навязанному сверху. Но кого волнует мнение людей?»* [9]. Тут йдеться й про поширення ворожнечі між українцями через маніпулятивне протиставлення за мовною ознакою, і про пропаганду, того що наша армія стріляє у своїх жителів. Проте віримо, що Росія відчує на собі відповідні наслідки.

Історія Росії пронизана пропагандистською складовою і чинить постійний вплив не тільки на своїх громадян, а й на інші країни. Це явище суперечить принципам цивілізованого життя розвиненого, демократичного суспільства і має бути покараним згідно із законом.

Список використаних джерел

1. Галян І. М. Роль пропаганди у формуванні смислових конструктів особистості. *Insight: the psychological dimensions of society.*

2022. №8. С.24–38. URL:<https://doi.org/10.32999/2663-970x/2022-8-3>(дата звернення: 30.10.2023).

2. *Welcome to – Digital Library NAES of Ukraine.* URL:https://lib.iitta.gov.ua/722669/1/Пророк2020_1.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

3. Ігнатова Л.Р. Особливості столипінської аграрної реформи в Україні у дослідженнях останнього десятиліття. *Сторінки історії.* 2017. Вип. 43. С. 51–58.

4. Масенко Л. Масована пропаганда Кремля. Як створювали міф про «велику російську мову». *Радіо Свобода.* URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-propahanda-rosiyska-mova/32101740.html> (дата звернення: 31.10.2023).

5. Виноградов В.В. Великий русский язык. Москва: ОГИЗ. Государственное издательство художественной литературы, 1945. 172 с. / Масенко Л. Масована пропаганда Кремля. Як створювали міф про «велику російську мову». *Радіо Свобода.* URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-propahanda-rosiyska-mova/32101740.html> (дата звернення: 31.10.2023).

6. Володимир Пугін «Про історичну єдність росіян та українців». *Президент Росиї.* URL:<http://kremlin.ru/events/president/news/66182>(дата звернення: 31.10.2023).

7. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019. №2704-VIII: станом на 27 жовт. 2023 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 31.10.2023).

8. Резолюція № 995 274 від 03.11.1947 Резолюція 110 (II) Генеральної Асамблеї ООН "Заходи, що повинні вживатися проти пропаганди розпалювачів нової війни" URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140896__140896 (дата звернення : 31.10.2023).

9. "Был Владимир, а теперь Волод!" Соловьев устроил истерику из-за закона о языке. *OBOZREVATEL NEWS.* URL: <https://news.obozrevatel.com/abroad/byil-vladimir-a-teper-volod-solovev-ustroil-isteriku-iz-za-zakona-o-yazyike.htm> (дата звернення: 06.11.2023).